

NORSK MARITIMT MUSEUM
ARKEOLOGISK RAPPORT NR. 2011:01

RAPPORT

**ARKEOLOGISK REGISTRERING
UNDER VANN FOR OMRÅDET
RØRVIK SØNDRE, KRAGERØ
KOMMUNE, TELEMARK FYLKE**

SAKSNUMMER: 2010080

CHARLOTTE MELSOM

NORSK MARITIMT MUSEUM
BYGDØYNESVEIEN 37
0286 OSLO

TLF: +47 24 11 41 50

E-POST: fellespost@marmuseum.no
<http://www.marmuseum.no>

ORG. NR. 981 518 284

ISSN: XXXXX

Kommune: Kragerø	Fylke: Telemark
Plansaknummer: 2010080	Navn på sak: Rørvik Søndre
Tiltakshaver: Kragerø kommune v/ Enhet for Eiendom og Kragerø Havnevesen	Adresse: Postboks 128 3791 Kragerø
Tidsrom for undersøkelse: 18.-21. oktober 2010	Kartreferanse: (22) UTM sone 32 (EUREF89/WGS84) N:6524915.963, Ø:522088.05
NMM funn-nr.: 138906	Askeladden ID -nr.:
Kulturminnetype:	Feltleder: Charlotte Melsom
Prosjektleder: Charlotte Melsom	Rapport utført: Januar 2011
Rapport ved: Charlotte Melsom	Kvalitetssikret: Navn/dato Tori Falck/25.03.2011

SAMMENDRAG:

Bakgrunn

Den 12. februar 2010 mottok Norsk Maritimt Museum (NMM) melding fra Kragerø kommune om oppstart av reguleringsplanendring for Rørvik Søndre. Formålet med planarbeidet var bl.a. utvidelse av eksisterende bryggeanlegg øst for Næpa, utfylling til molo og etablering av badeplass.

I brev av 1. mars 2010 uttaler NMM at det må gjennomføres en arkeologisk registrering under vann før tiltaket kan utføres. Begrunnelsen for dette er at potensialet for funn av kulturminner under vann regnes som høyt. Reguleringsplanarbeidet søkes gjennomført i et område med lang maritim historie, og det er registrert en rekke kulturminner under vann i nærliggende farvann (Askeladden ID: 113295, 113307, 113317).

I september 2010 ble NMM kontaktet pr. tlf. av Solfrid Klodvik i Kragerø kommune med forespørsel om kontrakt for gjennomføring av registreringen. Kragerø kommune sendte bestilling på arkeologisk undersøkelse i brev av 15. september. Kontrakten sendes fra NMM den 16. september 2010.

Den undervannsarkeologiske registreringen ble gjennomført i perioden 18. – 21. oktober 2010. Feltmannskap under registreringen var Pål Nymoen, Kristian Løseth og Charlotte Melsom.

Problemstilling

Kulturminneloven § 9 fastsetter at det ved planlegging av offentlige og større private tiltak hefter en plikt til å undersøke om tiltaket kan virke inn på kulturminner omfattet av loven. Hensikten med befaringen var å avklare om tiltaket ved Rørvik Søndre ville komme i konflikt med kulturminner under vann.

Undersøkelsesmetode og forløp

Den mest effektive metoden for å kunne påvise kulturminner i planområdet var dykkesøk med visuell inspeksjon av sjøbunnen. I løpet av dykkesøkene undersøkte arkeologene også bunnsedimentene ved hjelp av sondeutstyr og håndgravning. Graving av prøvestikk for hånd på utvalgte steder gav kjennskap til bunnsedimentenes sammensetning og potensialet for funn av kulturminner. Sjøbunnsmassen fra prøvestikkene ble fylt i såldeposer. Posene ble fraktet til land der massene ble gjennomgått systematisk. Det ble ikke funnet kulturhistorisk interessant gjenstandsmateriale i noen av prøvestikkene.

Det ble gjennomført seks registreringsdykk innenfor tiltaksområdet. Dykkingen ble konsentrert til den vestlige halvdel av planområdet der tiltakene var markert på kart fra Kragerø kommune. Prøvestikkene ble utført i områder der det skulle gjøres inngrep i sjøbunnen.

Springing/logging av befarte områder, samt posisjonering av funn, ble utført med håndholdt GPS i følgebåten. Denne innmålingsmetoden innebærer noe unøyaktighet, men indikerer likevel funnsteder og dykkerens posisjon. Det arkeologiske feltarbeidet og bunntopografien ble dokumentert med digitalt undervannsfotoapparat og videokamera. Sikten under vann og dykkeforholdene var gode under hele undersøkelsen.

Beskrivelse av planområdet

Rørvik ligger på fastlandet sørvest for Kragerø sentrum, og plangrensen omfatter store areal på land og i sjø. I buktene nordøst og nordvest for Næpa var sjøbunnen preget av sagflis og annet avfall etter den tidligere trelastvirksomheten som i sin tid foregikk på stedet (figur 1). Det øverste laget med sagflis og løst mudder var her såpass tykt at det var vanskelig å se, og grave seg ned til, den opprinnelige sjøbunnen. I grunne partier i den vestre bukta var det også stedvise forekomster av ålegress.

Figur 1.

Sjøbunn med sagflis i bukta nordvest for Næpa.

Foto: NMM/CM.

De tykke lagene med sagflis gjorde det vanskelig å observere eventuelt kulturhistorisk funnmateriale. I prøverutene ble det anslått at sagflislaget var minst 50 cm tykt. Under sagflislaget lå det en fastere horisont av leire og sand. Det ble ikke observert kulturminner i buktene øst og vest for Næpa, men en god del nyere tids gjenstandsmateriale som småbåter og søppel. Enkelte moderne forstyrrelser i form av rør og kabler ble også sporet i området.

I de dypere delene av planområdet fremsto sjøbunnen som kupert med ulike fjellformasjoner og steinrøyser. Bunnoverflaten besto ellers av løst mudder og sand med noe vegetasjon og skjellforekomster.

Registrerte kulturminner

I sjøen rett ut for badeplassen på Næpa ble det påvist et skipsfunn beliggende på 3,5 til 9,5 meters dybde. Skipsvraket står på sjøbunnen, men er svært nedbrutt og til dels overgrodd med vegetasjon (figur 2). Fartøyets skrog er i kompositt kravell, og det er om lag 12-15 meter langt og 4 meter bredt.

Figur 2.

Skipsfunn med Askeladden ID 138906.

Foto: NMM/PN

Skipet kan ha ligget oppankret ved Næpa over lengre tid for så å ha sunket på stedet. Seilskip i komposittkravell ble bygd fra midten av 1800-tallet til ut på 1900-tallet. Det ble ikke funnet rester av last på stedet, men enkelte gjenstandsfunn fra 1800-tallet ble observert, slik som glassflasker og kar av keramikk. Det var ikke uvanlig at skip som ikke lot seg ombygge til dampskip ble liggende i opplag langs kysten fra slutten av 1800-tallet.

På svaberg nær vannlinja ble det på Næpa registrert i alt 17 fortøyningsfester (figur 2). Festene utgjør forskjellige typer jernbolter og jernringer, slik som t-bolter, kryssholt og enkle stolper (figur 3). Utover på 1900-tallet ble behovet for de gamle fortøyningsfestene avtagende da det ble bygd stadig flere brygger og kaier langs hele kysten. Samlet sett er skipsfunnet og forstøyningsfestene viktige kilder til forståelsen av det maritime kulturlandskapet i Rørvik.

Figur 3. Eksempler på to typer fortøyningsfester registrert på Næpa.

Resultater og konklusjon

Det ble ikke funnet kulturminner under vann som er fredet eller vernet etter kulturminnelovens §§ 4 og 14 innenfor de delene av planområdet der det er planlagt inngrep i sjøbunnen.

Det ble imidlertid påvist et kulturminne i planområdet som er omfattet av kml § 14. Eksakt datering av skipsfunnet er foreløpig usikkert, men det er eldre enn 100 år og dermed automatisk fredet av kml. Kulturminnet er registrert i den nasjonale kulturminnedatabasen Askeladden med ID – nummer 138906. Kulturminnet ligger innenfor planområdet, men ikke i konflikt med tiltakene slik de fremstår på plankart datert den 15. september 2010. Det utløser derfor ikke konflikt med reguleringsplanforslaget.

Vi minner om stanse- og meldeplikten iht. Lov om kulturminner av 9. juni 1978 nr. 50 (kml) §§ 8 annet ledd og 14 tredje ledd. Dersom det påtreffes kulturhistorisk materiale i forbindelse med anleggsarbeidet må arbeidet stanses i den utstrekning det kan berøre funnet, og NMM eller Aust-Agder fylkeskommune varsles omgående. Tiltakshaver plikter å opplyse den som skal utføre arbeidene om dette, men står selv ansvarlige for at meldeplikten overholdes.

NMM har etter gjennomført registrering ingen anmerkninger til planforslaget.

10. januar 2011 Charlotte Melsom

Vedlegg: Kart over planområdet der skipsfunnet og fortøyningsfestene er markert.